

KRIZA AMERIŠKEGA INDIVIDUALIZMA

LOUIS ADAMIČ

I

Ni še dobro štiri leta tega, kar je g. Herbert Hoover izjavil, da je splošni in prvi cilj življenja v Združenih državah: v vsakem loncu piščanec, na vsaki ženski nogi svilena nogavica in še en avto v garaži slednje družine; nadalje je naglasil, da bi se ta cilj mogel doseči s „krepkim¹ individualizmom — —“ („rugged individualism“).

Videl in slišal sem g. Hooverja nekako v času, ko je podal to izjavo o obljubljenem življenju v Ameriki. Kalifornijsko solnce je, spominjam se, sijalo nanj polno in svetlo nalik nebeškemu znamenju. Videti je bil — in je tudi bil — individualist, blažen do obisti, velik parvenij, ki se je v kratkem času z raznimi vseskozi krepkimi in pristinimi individualističnimi metodami povzdignil od neznatnega in ubožnega človeka do bogataša in dostojanstvenika. Tačas se je z neznanskim hrupom in vsakovrstnimi obeti blagostanja dvigal do časti predsednika Združenih držav. Obraz mu je bil okrogel, rdečkast, gladek in top. Glas mu je zvenel jasno in samozavestno. Nameraval je raztegniti in poglobiti pritoke narodne blaginje tako, da bi kmalu poplavili vso deželo in bi bilo vsem individualističnim Američanom omogočeno plavati; in na dan volitev so ga dvignili do visoke časti predsednika s tolikšno večino glasov, kakršne še ni bil deležen noben kandidat.

Bil je sam zmagoslaven individualizem. Ali vsaj videti je bilo tako.

Toda iznenada, ko ni bil g. Hoover še niti dobro leto dni v Beli hiši, je nastal borzni polom, na kar so prišli žalostni dogodki v l. 1930. in 1931.

¹ „Krepak“ individualizem, kakor želi g. Hoover, da bi ga ljudje pojmovali, kadar rabi on ta izraz, v resnici pa je to, kakor se dejansko izvaja v Ameriki, brezobziren individualizem.

Zadnji dve leti sem gledal g. Hooverja približno vsak mesec enkrat v filmu. Zgodaj v l. 1930. je bil njegov obraz še zelo podoben obrazu, ki sem se ga spominjal iz Kalifornije. Trdil je še slej ko prej, da je Amerika „zdrava“; da ni treba tarnati; da je „podvig“ tik pred vrati. Proti koncu l. 1930., ko se je slabi položaj neizprosno še poslabševal, mu je pa postal obraz zamišljen od plehkega presenečenja in zmedenosti, in kot tak mi je pričel biti predstavnik ali simbol najznačilnejše usmerjenosti v ameriškem življenju — namreč simbol naglega in gotovega propadanja individualizma kot praktične filozofije in življenjskega načina v teh zamotanih, veleindustrijskih Združenih državah.

Pred štirimi leti, kakor sem rekel, je bil g. Hoover živa poosebljenost „krepkega individualizma“. Danes sicer še predstavlja individualizem, toda individualizem, ki očitvidno ne stoji več na krepkih nogah. Danes pomeni samo še slaboten, poražen, *samoporažen* individualizem. In spričo tega sta njegovo presenečenje in zmedenost bržkone mnogo več kakor zgolj „ciklična dislokacija“ demokratično-kapitalistično-individualističnega življenjskega sistema v Ameriki in na svetu; to je iznenađenje in zmedenost vsega ameriškega ljudstva, za čigar vodnika se je povzdignil l. 1928.

V l. 1930. in 1931. so bili milijoni Američanov na ta ali drugi način prisiljeni, na tihem bolj ali manj jasno priznati, da je ta demokratično-kapitalistično-individualistični svet zašel v veliko čobodro, ki se iz umljivih vzrokov ne bo mogel tako hitro izmotati iz nje; in da se za pomembno število ljudi znatno blagostanje za več let ne bo vrnilo, čeprav bi se mogle ameriške razmere začasno izboljšati, kakor nam je tak primer znan iz Coolidgeove dobe. O tem, da bi bil piščanec v vsakem loncu itd., pa, kakor vsi vemo, ni niti govora v sedanjem sistemu, bodisi s Hooverjem ali brez njega, z republikansko stranko ali pa brez nje.

Hooverjev program iz l. 1928. je mrtev. Zasnovan je bil v intelektualni nedoraslosti, če ne v intelektualni korupciji. Dajal je samo lažnivo, prazno obljubo, bil ga je zgolj volilni hrup. Umrl je nagle smrti za udarci v l. 1929.

Današnje življenje v Združenih državah nima širokega, dalekosežnega cilja ali programa. Ali bolje: Hooverjev program iz l. 1928. se še ni formuliral ali uveljavil. Poglavitni znak današnjega ameriškega življenja je očitviden kaos. Amerika je danes gospodarska in socialna džungla, kakršna doslej še ni bila. Vlada, politika in trgovina so večjidel v stanju histeričnih, obupnih „pomožnih“ in „popravljalnih“ ukrepov, medtem ko milijoni državljanov, bodisi zavestno ali nezavestno, čutijo, da smo za dolgo dobo zabredli v zmešnjavo in negotovost, ki se bosta

morali skoraj gotovo končati s političnim uporom ter z drastičnimi gospodarskimi in socialnimi spremembami, kakor tudi s preureditvijo oblike naše vlade, katere natančne podobe še ni mogoče v naprej označiti.

Dogodki zadnjih dveh let in pol so krepko delali na tem, da zatrejo v milijonih ljudi težnje po ugodnem življenju v razmerju z ameriški vidiki in vrednotami, kakor ga je l. 1928. označil Hoover in pred njim Coolidge in drugi. Ljudje ne vedo natanko, kaj se je zgodilo z blagostanjem za časa režima g. Coolidgea in s sijajnimi obeti g. Hooverja o bodočem ameriškem življenju, ki jih je očrtal šele pred nekaj leti. Vedó pa — vsaj od daleč — da živé v svetu, ki je v dejanskih in možnostnih ozirih povsem drugačen od sveta, ki so po svojem mnenju živeli v njem od l. 1923. do 1928., da „je krilo usode polno bodočih zadev“. Medtem je pa po splošnem mnenju treba, kakor kaže, na ta ali drugi način „izhajati“, držati se oškrbljene stare sklede (kdor jo še ima) in jo pridno čistiti.

G. Hoover sam pa očitno ne ve, kaj se godi okoli njega (toda bodimo vljudni in pripomnimo, da v tem pogledu ni nič manj pomanjkljiv od drugih „voditeljev“ in „po-sili-voditeljev“ ameriškega naroda). Neprijetni, patetični aspekt njegove zunanjosti, kakor ga zdaj prikazujejo v filmih, je očitno predvsem posledica njegove nedoslednosti v ravnanju s situacijo ter njegove zmedenosti spričó prevladujočih dogodkov in problemov. V l. 1928. do 1931. je često dokazal, da se mu l. 1928. ni niti sanjalo o kaki morebitni krizi v teku njegove službene dobe. V tem pogledu je bil na vso moč tipičen kot voditelj trgovine in politike kot celote. Danes zavrača, kar je zopet tipično za vse voditelje v Ameriki, krivdo na zlo srečo, na višjo previdnost, na vplive iz inozemstva. Ker je državni predsednik, se usreduje v njem — simbolično in dejansko — kriza vsega demokratično-kapitalistično-individualističnega razuma v Ameriki; torej krize vsega sistema, ki ga je on tako ponosno predstavljal in povelečeval do neba l. 1928. in pozneje.

Toda dasi je njegov obraz nekak zemljevid celotne poparjenosti in zmede v deželi, moram naglo dodati, da g. Hoover ni popoln predstavitelj ameriških državljanov v teh letih pretresljajev. Prav za prav ni bil popoln predstavitelj ameriških državljanov niti l. 1928. kljub svoji sijajni zmagi na volišču.

Kakor sem omenil, je bil in je g. Hoover bistveno parvenij, z uspehom ovenčan stremuh, odkrit, dosleden, nespletkarski individualist in oportunist. Vsa njegova karijera doma in na tujem ga kaže kot takega. Razmere in njegova lastna zavest so mu bile po vsem videzu vedno na-

klonjene. Vse se mu je vselej zdelo lahko. Glava mu ni bila nikoli vajena bunk. Kadarkoli je silil v ospredje, je vselej „krepko“ premagal opozicijo. Vešče je znal kovati denar z individualističnimi metodami, toda manjkalo mu je resne in globoke skušnje v osnovnih ekonomskih silah. Karel Marx, ki je že pred sedemdesetimi leti prerokoval dogodke l. 1929. do 1931., mu ni bil nič več ko ime. Potemtakem je pričel g. Hoover, ko je l. 1930. prvič v svojem življenju pogledal tem elementarnim silam iz oči v oči, tipati okoli, izgubljati svoj temperament in odkrivati precejšnjo dozo „paničnih živcev“. Zla sreča in izpodletji so mu bili nekaj novega v življenju. Pričeli so mu vrezovati v obraz poteze poparjenosti.

Kaj takega pred „polomom“ pri povprečnem Američanu ni bilo opaziti. S prirojenim mu demokrasko-individualističnim „jazom“ je vedno poskušal doseči velik uspeh v življenju, toda ker je na svetu prostora samo za pičlo število velikih uspehov, mu je često kolikor toliko izpodletelo. Izpodletelo mu je neposredno pri njegovem individualističnem iskanju uspeha, pa je potemtakem naravnim potem pričel razvijati čut za humor in se učiti rakom žvižgati že mnogo prej, nego ga je doletela sedanja velika kriza. L. 1928. je ploskal, ko je g. Hoover nadaljeval visoko pesem obetov o ameriškem življenju pod vlado republikanske stranke, toda to je storil predvsem zato, ker mu je to nekako kazalo. Postal je žrtev Hooverjevega hrupa; hkratu mu je pa zaigrala na obrazu malce bolešna, samozavestna cinična zmrdica. Saj ni brezpogojno verjel, da se bodo obeti o uspehu ameriškega življenja, kakor je trdil g. Hoover, uresničili. Marsikdaj je povprečni državlján, četudi obdan od večine navadnih simbolov blagostanja in uspeha, na ta ali oni način čutil, da je pričel iti rakovo pot že l. 1928. in zavedal se je na svoj topi način, da je politika gosta čorba, ki je on ne poskuša in ne more docela razumeti. Prav često se je čutil tujca v lastnem svetu. Svet mu je bil v bistvu neprijazna džungla. Bil je poln strahu. Ni se čutil upravičenega za glasovanje; potemtakem je dejal, ko je napočil dan volitev: „Oh, no!“ ali pa „Kaj, hudiča!“ in je glasoval proti Al Smithu, ali pa sploh ni glasoval.

V nasprotju z g. Hooverjem, ki je s svojo srečo in s svojim individualističnim in krepkim kodeksom etike deloval precej dosledno kot prerok uspeha vse do jeseni l. 1929., ni bil povprečni homo americanus niti v največ obetajočem primeru srečen že več let pred usodnim „polomom“. V bistvu, čeprav ne izrazito, je bil večjidel otožen, kremžljiv stvor, celo tedaj, ko je bil gmotno zadovoljen. Ker mu ni šlo tako po sreči kakor g. Hooverju in peščici drugih takih vzvišenih individuali-

stov, se je globoko v svojem srcu smatral za ponesrečenca in ni bil nikoli povsem zadovoljen sam s seboj in s stanjem džungle, ki je v nji živel. Bil je poln zavisti, pohlepa, strahu in hektičnih nagibov, za katerih večino je vedel, da jim ne bo mogel nikoli zadostiti.

George F. Babbitt, o katerem nam je Sinclair Lewis pripovedoval že zgodaj v dobi Coolidgea, je bil precej premožen človek, absolvent kolegija, z ameriškega vidika skoraj z uspehom ovenčan človek. Njegova žena in hči sta nosili svilene nogavice. Piščanci so bili v njihovih loncih. Imeli so, ali bi lahko imeli, dva avta v svoji garaži. Njihov dom je bil poln mičnih stvaric in prav tako je bil v Babbittovi kopalnici udoben žlebič, kamor je metal svoja rabljena britvena rezila. Od tedna do tedna, od leta do leta je doživljal vse, kar je moglo razgibavati srečnega, hrupnega, domoljubnega državljana in bahača. Toda v svoji notrini, kot človek, je bil skoraj ves čas nekam betežen in malone slednji trenutek bridko nesrečen. Komaj da je vedel, kaj je z njim. Često se je čutil bebastega, slaboumnega, samozavestnega. Premalo globoko je bil zakoreninjen v življenje v Zenithu. Imel je samo enega prijatelja, toda še ta je bil malo vreden, ponesrečenec. Pod konec knjige ga sočuvstvujoči življenjepisec označuje takole:

„Prav za prav nisem nikoli storil niti ene stvari, ki bi jo bil v vsem svojem življenju hotel storiti! Ne zavedam se, da bi bil izvršil kaj drugega, razen da sem živel kar tako iz dneva v dan. Izračunal sem, da bi na eventualni stovateljski meri moje delo znašalo komaj četrtingo palca . . .“

S temi besedami je po mojem mnenju Babbitt govoril v imenu milijonov ljudi v Združenih državah, ki so bili sicer premožni ali pa na poti do nevelikega imetja, pa so bili na dnu svojega srca le ogorčeni, ker so kot individualisti in oportunisti v dozdevno „prosti“ demokraciji hoteli vsi doseči velik uspeh zaradi uspeha samega.

Rekel sem, da je na milijone Američanov danes poraženih zaradi „poloma“ l. 1929. in naslednjih dogodkov, toda dejstvo je, da so milijoni takih, ki niso bili povsem Hooverjevega kova in jim ni bila sreča mila kakor Hooverju ali ki so imeli na vesti preveč očitkov, polagoma propadli, bodisi kot individualisti ali kot ljudje — zlasti kot ljudje —, medtem ko so še slej ko prej uživali blagoslove prosperitete.

II

V dobi Coolidgea sem živel v Južni Kaliforniji in sem vsako jutro čital v Los Angelesu izhajajočem „Examinerju“ članke g. Arthura Brisbanea, v katerih je dan na dan ponavljal, da so Združene države najbolj

občudovanja vredna dežela pod solncem. Ali nimamo na milijone kopalnic, motornih vozil, hladilnic, radijskih naprav, nebotičnikov, tvornic itd.? Ali ne stojé ob cestah naših velikih in naraščajočih mest prijetna, prostorna poslopja? Nimamo li vsega v velikem izobilju? Ne vidimo li napredka, kamorkoli se ozremo?

Brisbaneove statistike ali njegovega generaliziranja fizikalnih in mehaničnih krasot Amerike nisem izpodbijal. Amerika je *bila* nesporno velika in čudovita dežela. Toda, ali bi se mogli Američani kot ljudje, kot možje in žene, v l. 1925. ali 1927. res tako ponašati? Mislím, da ne. Ko je postajala Amerika kot dežela velika in mogočna, jim je kot ljudem preveč vzela.

Povsod sem naletel na organizme, spominjajoče na može in žene, ki so imeli več nego so potrebovali, pa so bili utrujeni in hektični, bedasti in samozavestni, plehki, mlahavi in nenavdušljivi; in ko sem jih videl, nisem mogel imeti za ameriško „civilizacijo“ iste oduševljenosti kakor g. Brisbane. To, kar je on imenoval civilizacijo, očitvidno ni bilo mnogo več kakor okostnjak, okoli katerega bi se utegnila danes ali jutri razviti civilizacija.

Civilizacija, vredna tega naziva, naj bi bil življenjski sistem, ki bi si v njem vsaj poglavitno in neprestano se množéče število prebivalstva 1.) moglo privoščiti gmotno udobje ter varnost, pripadajoča mu po naravni pravici, ne samo kdaj pa kdaj, temveč neprestano od rojstva do groba, in 2.) ki bi nudil ljudem popolno možnost, udejestvovati in razvijati se, kakor gre dovršenim možem in ženam, katerim naj bi bilo življenje, bodisi posredno ali neposredno, usmerjeno proti nekemu socialnokulturnemu smotru ali namenu. Samo visok, dovršen, razborit socialen idealizem in narodno vodstvo, ločena od motivov dobičkaželjnosti, bi mogla ustvariti tak ali pa vsaj približno tak življenjski sistem. Nikoli pa ga ne bi moglo ustvariti individualistično, anarhično „narodno vodstvo“ v okrilju s kapitalizmom poročene demokracije, katere zgled so Warren Harding, Harry Daugherty, Albert Fall, Calvin Coolidge, Henry Ford, Andrew Mellon, Herbert Hoover.

V demokratsko-kapitalistično-individualistično-industrialni Ameriki z vsemi njenimi milijoni kopalnic, motornih vozil itd. ni bilo nikoli pravega ali trajnega udobja in varnosti, niti za one ne, ki so bili na razmeroma ugodnih življenjskih postajah. Njen gospodarski ustroj je mogel vsak čas skočiti iz tira ter pahniti tisoče in milijone svojih negovancev med hruščem in truščem s celo množico drugih obrancev niz strmec. Kaj takega je bilo vedno mogoče, slednji trenutek se je bilo bati tega.

Zgolj mehanična, otipljiva oprema in mične stvarce niso vodile k sreči. Od l. 1924. do l. 1928. je bilo v Združenih državah na tisoče in milijone ljudi, ki so imeli avte, radijske naprave itd. in jim ni bilo za udobno življenje potrebno storiti nič drugega, kakor izstriči vsako četrletje enkrat kupone svojih vrednostnih papirjev — a v Los Angelesu je bila bajé neka banka, ki je „uslužno“ nudila svojim klientom celó olajšavo te težke naloge! Toda navzdolž in povprek so bili vsi ti ljudje — cvet našega gospodarskega in socialnega sistema — vse prej kakor srečni, najsi jih je človek gledal kakorkoli že. Prav malo dostojanstva sem mogel opaziti v življenju onih, ki sem se seznanil ž njimi. Bili so na koncu svoje življenjske poti.

Na višku Coolidgeove dobe sem često zahajal med te „z uspehom ovenčane“ ljudi v Los Angelesu, Pasadeni in Santi Barbari, v njihove hiše, podeželske in primorske klube in sem opazoval njihovo patetično življenje. Bili so večinoma ljudje od vzhoda in srednjega zapada. Med njimi sem seveda naletel tudi na može in žene, ki so uživali svoje bogastvo s fino gracioznostjo in okusom, toda le-ti so bili izjema. Večina „boljših“ Američanov, ki so mi prišli pred oko, in ti so po mojem mnenju predstavljali svoj sloj širom vseh Združenih držav, so bili prav tako doma sredi svojega izobilja, kakor bi bila doma krava v cvetličarni.

Vsi ti ljudje — vseskozi krepki individualisti — so bili v svojih najboljših letih sužnji, ki so zaslužnjevali in izkoriščali svoje bližnje, kovali denar in delali dobičke pred svetovno vojno, med njo in po nji, si gradili trgovine na račun drugih trgovin, zanemarjali svoje žene in otroke (razen v gmotnem oziru), puščali znémar skoraj vse, kar ni bilo v neposredni zvezi z njihovimi podjetji, puščali iz vida osnovne in neizprosne gonilne sile ameriškega življenja, korakali s priučenim korakom, brez globljega socialnega umevanja in kulturnega idealizma; zanimali so se le za lokalno in nacionalno politiko, ne da bi kedaj utegnili ali bili voljni pogledati stvari do dna; pridobivali so si mesto in članstvo klubov, ker je kazalo, da je to treba . . ., in tudi delali, silili naprej in stremeli so samo zato, ker je kazalo, da je to v Ameriki potrebno. Premagati svojega bližnjega! Obdajati se s popularno sprejetimi simboli uspeha! Izživljati se v vsem tem patriotičnem, prerivajočem se, stremuškem kretanju, polnem muh in sikanja, tako da ne bi imel nihče nič zoper to! . . . Toda pod to zunanjostjo so le bili vsi nekaki nezadovoljni Babbitti, boječ se drug drugega, boječ se sebe in drugih, boječ se, da ne bi uspeli; zavidajoč one redke, ki so se s trudom in težavo in srečo hitreje vzpenjali po gospodarski in socialni lestvici.

In ko se je g. Coolidge v Beli hiši mrgodil in kremžil, premišljujejo simbolično njihovo poparjenost in notranjo čemernost, so ti Babbitti duševno propadali, postajali telesno mlahavi in duševno plehki, nedorasli za katerokoli človeško življenjsko skušnjo, izčrpani, samozavestni, dodobra izmaličeni: „all dresset up, no place to go“.

Žene jim niso bile v boljšem položaju. Možje so jim dajali dozdevno dober dom, avte itd., toda kaj malo drugega. Kot ljudje so jim mogli kaj malo dati, kajti v tem konkurenčnem svetu so v prvi vrsti kopicili bogastvo, potem so bili šele ljudje. Potemtakem so bili že v svoji srednji dobi utrujeni parveniji, a žene so jim bile prevarane ženske, dokaj jalovi, bedasti, puhli stvori, kretajoči se v nekakem vacuumu, čitajoče popularne knjige, ne da bi se česa naučile.

Otroci, tako dečki kakor deklice, pod in pri zgodnjih dvajsetih letih, študirajoči v kolegijih ali pa po pravkar dovršenih študijah, so bili prepuščeni samim sebi „tostran paradiža“. Starši jim niso mogli dati drugega, razen denarja. Odhajali so z doma in se vračali, kadar jim je bilo drago, švigali so naokoli v svojih športnih avtih, zbijali cinične dovtipe o svojih nenavdušljivih starših, se pomenkovali o tihotapcih ter o seksualnih in homoseksualnih doživetjih — kajti ko so se naveličali ljubimkanja in miljenja z drugim spolom, je postala perverznost nekaj „fletnega“ med mladimi sinčki in hčerkami „boljših“ individualistov v Ameriki, pa se je nadobudna mladež pridružila temu ali onemu „privatnemu klubu“ v Pasadini ali Santi Barbari. Toda pravega veselja ali zabave zanje tam ni bilo, temveč zgolj velik „haló“ — slepo, prazno koprnenje po zabavi, ki je bilo na vse zadnje, če že ne takoj, nezadovoljivo, uničujoče. Med otroki bogatašev je zavladala samomorilna epidemija.

Bogati in premožni individualisti, tako stari kakor mladi, Coolidgeove dobe niso mogli biti mirni. Ničesar niso imeli v sebi, s čemer bi očaravali svoj temperament. Nепrestano so morali nekaj „počenjati“. Kadar niso imeli nobenega takega „dela“, so kričali: „Pojdimo kam!“ In šli so — kamorkoli že, pohajali so okoli kakor pes, loveč svoj rep. Nikakršnega globokega notranjega zanimanja, entuziazma, strasti ali smotra, ki bi jih izčrpaval in jim dajal dostojanstvo, niso imeli. Življenje jim ni bilo usmerjeno k nobenemu vitalnemu ali epičnemu smislu izven njih samih, bodisi v družbi ali v svetu. Zalivali so se s pijačo, ne zato, ker so je bili nemara nujno potrebni, temveč zato, da bi izpolnili praznoto v sebi. Ko so bili tako alkoholsko nastrojeni, jim je postal humor kruto naperjen pogosto proti njim samim in njihovemu sloju, a včasih tudi proti sistemu, ki jih je rodil. Njihov humor je bil v resnici

še najboljše, kar so imeli; toda na dan jim je prihajal navadno samo tedaj, ko so bili bolj ali manj pijani.

Kdaj pa kdaj je pijača spravila iz njih tudi njih bistvenost, globoko melanholijo. V luki San Pedru sem pohajal na luksuzne izletniške brzo-parnike, katerih ta ali oni je često nosil po dve sto do tri sto milijonarjev na krovu; na nekem takem parniku sem se l. 1928. seznanil z nekim srednjestarem „špekulantskim milijonarjem“. Na pol pijan mi je pripovedoval, da je med njegovim izletom vrednost njegovih delnic „General Motors“ narasla preko poldruega milijona dolarjev. „Kaj ni to bogatija, eh?“ je zehal. „In veste, kaj sem storil? Moja hči, pa žena in jaz — in jaz — smo povišali potne stroške od 15.000 na 30.000 dolarjev in predvčerajšnjim smo odposlali z ladje več sto radiogramov vsem in vsakemu, ki ga poznamo. Samo za šalo, veste. Samo da bi se razvedrili — kaj hudiča, eh? Tu, tu je še eden... Mar ni to čudovito, no — da lahko pošlješ na ta način poročilo z ladje?“ Čez eno uro, ko mu je liker stopil močnejše v glavo, je pričel venomer gobezdati, da je vse „ušivo“, in mi je pojasnjeval, da je ta izraz dobil od svoje hčerke, študentke v Vassaru, ki ga pogosto rabi. Naposled so se mu udrle solze. Vprašal sem ga, kaj mu je. „Nič, nič. Vse je ‚ušivo‘. Jaz sem ‚ušiv‘. Ta ladja je ‚ušiva‘. Moja žena je ‚ušiva‘. Čutim, da sem ‚ušiv‘ v svojih splošnih načelih. Toda saj ne veste, kaj hočem reči! Nihče ne ve tega!“ In jokal je še bolj. Nisem vedel natanko, kaj je hotel reči, toda po mojem mnenju je bržkone likêr spravil na dan njegovo globoko čuvstvo nezadovoljnosti s samim seboj.

Kratkomalo, uspeh, ki ga je dosegel individualizem, ni bil popoln, bil je pomanjkljiv celó za one, ki so ga imeli in dokler so živeli v njem. Nezadovoljstvo z njim, zaradi njega samega in kljub njemu samemu, je bilo globoko, dasi so ga redkokdaj naravnost izražali. S tem pač nočem trditi, da so Babbitti, babitstva željni in nad-Babbitti s svojimi ženami in otroki hrepeneli po kakem „polomu“, kakršen je bil l. 1929. Nasprotno, želeli so, da bi blaginja trajala dalje, na veke. Stališče ameriških individualistov do vprašanja blaginje in nje vpliva nanje je sijajno označil umetnik Ralph Barton, ki se je na svojem povratku iz Evrope v New York meseca avgusta l. 1929. izrazil takole:

„Amerika je blaznica. To je vzrok, da se vračam. Čutim, da spadam tjakaj. Američani so neumni in sprevidel sem, da sem tudi jaz neumen. Mi smo vse prebogati. Preveč denarja imamo. Jaz imam preveč denarja. To je vzrok, da sem neumen. Umetniku bi se moralo preprečiti, da bi spravil skupaj toliko denarja, kakor sem ga jaz. Toda, če bi kdo le na-

mignil, naj se mi zaslužek prikrajša, bi zavpil tako, da bi me slišali za tretji vokal.“

Dasi umetnik z izjemno ostro mentalnostjo, je bil Ralph Barton vendarle v socialnem in človeškem smislu predstavitelj velikega števila nesrečnih brezizraznih žrtev slabo prebavljenega bogastva, pridobljenega si s krepkimi individualističnimi metodami, bogastva, ki jih je fizično, duševno, duhovno in moralno kvarilo, ko so tonili v luksusu in nezdravem življenju. V popularnih magazinih, kakor sta n. pr. „The New Yorker“ in „Liberty“, je objavljaj svoje, za njihove oči robato ironične karikature, jih izrazito risal, prikazoval, smešil nje same in njihov sloj, jim pomagal smejati se samim sebi in svojemu svetu. Čislali so ga in tako posredno množili njegov zaslužek. Imeli so marsikaj skupnega z njim. Kakor njihovo življenje, tudi njegovo ni bilo usmerjeno nikamor više kakor k ideji lastnega uspeha. Ko pa ga je dosegel, mu je postal prazen in nezadovoljiv. Njegovi poslušalci so bili Hooverjevi in Coolidgeovi individualisti. Kakor on, so bili „ponesrečenci“ vsi ti ljudje. Nič bolje ni znal ravnati sam s seboj in s svojim dobičkom kakor oni. Bil je senzitivnejši in inteligentnejši od njih in v splošnem finejši; tako se je nejasno izraženo individualistično nezadovoljstvo s splošnim ameriškim življenjem v njem krepkeje uveljavilo; to mu je delalo preglavice pri njegovih osebnih problemih; in še ne dobri dve leti po zgornji izjavi si je vzel svoje individualistično življenje v svojem slikarskem ateljeju v New Yorku. Menda se je ustrelil s pištolo. Mnogo drugih z uspehom ovenčanih individualistov v Ameriki se je ubijalo polagoma leta in leta s počasnejšimi individualističnimi metodami. In dasi še niso pokopani, so večjidel mrtvi prav tako kakor Ralph Barton, nedvomno nesposobni, reševati probleme sedanjega časa ali pa se uspešno upirati silam, ki jim ogražajo ekonomsko in socialno stališče.

III

Splošno nezadovoljstvo in presedanje življenja v Ameriki pa ni našlo krepkega izraza samo v karikaturah lista „New Yorker“, temveč tudi v nekaterih naših najboljših leposlovnih delih zadnjega desetletja. Romanopisci so protestirali in kričali proti tej smeri in tem razmeram vse od l. 1920. dalje. Bili so sicer nekako neizraziti, vendar pa ogorčeni v svojem pritoževanju. Portretirali so grdobo ameriških velikih in malih mest, črtali plehkost človeške duše v Ameriki in splošno nedostojanstvo človeškega življenja v Združenih državah v celoti. Toda vsi ti romanopisci so bili večinoma površni mladi moški in ženske. Prav malo jih je poskušalo prodreti stvari do dna. Prizadevali so si, biti „smart“, fletni,

in so potemtakem negovali svoj nestalni čut osebne superiornosti. Individualisti. Pristaši sofizma. Zgolj medle sence ljudi. Večina od njih je iskala izhoda iz umazanih realnih razmer. Nekaj se jih je izselilo v Pariz. Drugi so se umaknili v slonokoščene stolpe. Peščica od njih si je razstrelila lobanje.

Samo redki izbranci so spoznali ali zaslutili, kje je glavna napaka. John Dos Passos n. pr. se je zavedel osnovnega zla, t. j. individualizma: ne teoretičnega, idealističnega individualizma Jeffersona, Emersona ali Thoreauja, temveč tistega ničvrednega individualizma, ki se je razvil v praksi naše kapitalistične demokracije v tej dobi strojev: individualizma, v okrilju katerega se je samo majhna peščica ljudi povzpela do velike gospodarske in politične moči, medtem ko se brezuspešno naprej stremče množice lokavo terorizirajo in držijo v redu. Sinclair Lewis je prišel, kakor je videti, do iste ideje v svojih romanih „Babbitt“ in „Dodsworth“ in manj jasno v delih „Arrowsmith“ in „Elmer Gantry“. Theodore Dreiser je dal po vsem videzu tej smeri precejšen poudarek v delu „An American Tragedy“. In ta literatura nezadovoljstva in socialne kritike se je na široko uveljavljala med ljudstvom, vprav ko je bila doba Coolidgeove blaginje na višku.

Po socialnem naziranju je vitalna ameriška literatura zadnjega desetletja v prvi vrsti zapisnik degeneracije individualizma kot ljudske in tvorne življenjske filozofije v dobi strojev. Pišoč svoje romane nezadovoljstva in nemira, so bili romanopisci, izvzemši seveda n. pr. Dos Passosa in Upton Sinclair, tudi sami precej individualistični gledé svojega stališča do ameriških problemov. Kakor sem že namignil, se še niso popolnoma zavedali tega, kar je bilo okoli njih ali kar so pravkar sami delali. Pripadali so še deloma neizkristalizirani smeri, oddaljujoči se od individualizma, kakršen se je razvil v Ameriki po industrijski revoluciji.

Toda izza „poloma“ l. 1929. — ki je bil v prvi vrsti senzacionalen začetek končnega propada individualistične filozofije in inteligence — je večina njih pričela situacijo dokaj jasno razumevati. Jeli so se oddaljevati od individualizma in njegovih neizbežnih gmotnih in duhovnih posledic — kaosa, brezupa in cinizma —; in v bližnji bodočnosti, ko se bo dežela spričo kaj malo izdatnih pomožnih ukrepov neizogibno dalje trapila z zmedami, kaosom in bedo, bo vitalna ameriška literatura kot izraziteljica sočasnega konflikta malone prisiljena, postati socialno revolucionarna. Revolucija bo naperjena proti gospodarskemu individualizmu, džunglski filozofiji in stroju in njen neposredni cilj bo gospodarski kolektivizem té ali druge vrste, ki je edini izhod iz sedanjega kaosa in ponižanja k redu in kontroli strojnega sistema. Poslednji cilj té

revolucije pa bo sprememba ljudi in sprememba okolja — višja kultura, nego je mogoča pod vlado sedanjega demokratsko-kapitalistično-individualističnega sistema.

Literatura nezadovoljstva izza l. 1920. je bila proizvod dalekosežnega nezadovoljstva, ki sem ga na kratko orisal, toda pripomogla je takisto k povečanju in poglobitvi tega nezadovoljstva. Istotako bo literatura revolucije kot izraz dobe konflikta v bližnji bodočnosti proizvod razširjenega prevratnega nagiba med trpečim in občutljivim ljudstvom Združenih držav, hkratu pa tudi sredstvo za izpodbujanje ljudstva k misli in dejanju.

S temi besedami ne nameravam menda izreči zgolj neke želje. Po mojem mnenju je to v resnici zdrava osnova za ono, o čemer govorim. Pred letom dni je eden najsijajnejših literarnih kritikov, Edmund Wilson, opustil literarno kritiko v prid socialnoekonomski. Njegovo obravnavanje problemov in razmer je revolucionarno. Najvplivnejši ameriški pisatelj, Sinclair Lewis, takisto pričakuje, kakor mi je pred kratkim označil, kolektivizem v Združenih državah. In medtem ko to pišem, objavlja drugi naš najpomembnejši romanopisec, Theodor Dreiser, ogromen pamflet z naslovom „Tragic America“, v katerem se izraža v prid prevrata in kolektivizma. To je nekak neroden, zgrešen postskript k delu „American Tragedy“, toda v okviru pomembne knjige. To delo predstavlja nenaden emocionalen in intelektualen prevrat ekstremnega in vplivnega individualista, manirista in fatalista od zmedenega filozofiranja k akciji in upanju, k idealu reda, h kolektivizmu. To je nedvomno predhodno delo marsikaki knjigi v bližnji bodočnosti; toda té knjige bodo seveda boljše, nego jih more pisati Th. Dreiser, ter učinkovitejše. Toda Th. Dreiser je najmanj leto dni zaostal s to knjigo. S tem hočem reči, da je to delo le proizvod impulza k prevratu, ki je živel v velikih in vedno naraščajočih množicah ameriškega ljudstva v l. 1931. Poskušal je zgolj naglasiti ta impulz.

Ko to govorim, se zopet ne ukvarjam z osebnimi željami in upi, ampak z dejstvi. Nobenega dvoma ni, da se bo spričo nadaljnje krize nezadovoljstvo ljudstva približalo trenutku, ko se bo moralo politično upreti, in sicer na način, ki si ga marsikdo sedaj skoraj boji predstavljati. Nisem edini, ki to vidi. Vprašajte kateregakoli inteligentnega in informiranega bančnika, pa vam bo z vso verjetnostjo povedal isto. Kaj naj je sicer po vašem mnenju ona gonilna sila za histeričnimi poskusi veletrgovcev, ki si prizadevajo izsnovati nekak, pa bodi kakršenkoli „načrt“, s katerim bi se ekonomsko življenje dežele moglo socializirati in stabilizirati pod okriljem kapitalizma? To je strah pred ljudskim prevratom

pod vodstvom kakega mogočnega novega demagoga, ki bi se utegnil pojaviti sleherni trenutek.

Prevrat se nemara ne bo izvršil v štirih, osmih, dvanajstih ali še več letih, vsaj v velikem obsegu ne; toda dobro informirani ljudje, kjer si bodi, vedo, da se bo to zgodilo, ko bo vse pripravljeno — in čimdalje večje je število inteligentov na univerzah, na založniških mestih, v poslovnih uradih, v trgovinah in delavskih zvezah, dà, celo med politiki in v Wall Streetu, ki se nagibljejo k upu in strahu — izvirajočemu iz njih koristi ali naziranja —, da se razmere ne bodo mogle pravočasno urediti, dasi bi utegnili napočiti še kaka doba blaginje.

Ta prevrat ne bo kak poskus proletarske revolucije, ki bi jo vodila komunistična stranka. To bo nekaj več. Meje med sloji se namreč hitro podirajo. Srednji sloj je že danes bližji nemaniču ko imoviču. Lani so se v nekem premogarskem mestu Zapadne Virginije trgovci dejansko udeležili stavke rudarjev! Tako zvana buržoazija meče od sebe svoje razredno snobstvo in individualistično filozofijo. Pred štirimi leti, ko se jim je še bolj ali manj dobro in prijetno godilo, jih je mnogo izmed njih še glasovalo za katolike ali protikatolike, ali pa so volili nalik snobom, ker niso hoteli, da bi prišel Smith v Belo hišo, ali kot lingvistični puristi, ki niso marali za Al Smitha, ker je govoril „thoid“ namesto „third“ in je nosil rjav cilindar. Danes se spreminjajo. Sile gospodarske krize jih preoblikujejo v *zavedne gospodarske enote* in v svojih raznovrstnih položajih pričenjajo čutiti, da je današnji kaos pripisovati destruktivnemu in nevodljivemu individualizmu v trgovini in industriji; da jim je bodočnost — hočeš nočeš — neločljivo zvezana z bodočnostjo katerekoli ekonomske enote v Združenih državah, in da te bodočnosti ne morejo čvrsto zasidrati drugače kakor na ta ali oni kolektivistični način.

Nekdanje individualistične enote prehajajo naglo v kolektivistično-ekonomske, in sicer iz tehle razlogov:

1.) Ukrepi zoper nezaposlenost in druge pomožne mere so nezadostne in neuspešne.

2.) Kupna moč množic ne raste in se ne more naglo dvigniti.

3.) Poljedelske krize nikakor ni mogoče rešiti v individualističnem okviru; milijoni farmarjev so to vedeli že več let pred polomom.

4.) Ljudje, ki imajo denar, vedo, da se je obrestni znesek pričel krčiti že leta in leta pred krizo in se skoraj gotovo ne bo dvignil do njihove smrti, ker so po večini starejši ljudje. Potemtakem na individualističen način skrivajo denar, kajti neposredna bodočnost je preveč riskantna in denar se bo v najboljšem primeru bržkone samo nizko obrestoval.

5.) „Slabi vplivi od zunaj“, ki o njih govori g. Hoover, morejo trajati dalje in imeti neugodne posledice na naše stanje doma. Najmanj leto dni bo minilo, preden bodo ameriški vlagatelji zvedeli, koliko bilijonov njihovega denarja, naloženega v Evropi in Južni Ameriki, je obsojenega v propast.

6.) Bančni polomi se nadaljujejo navzlic tako reklamiranim bančnim fuzijam, započetim lansko jesen z namenom, da bi jih preprečili.

7.) Imeli smo 24.000 trgovskih konkurzov l. 1930. in 26.000 l. 1931. (Kakšnega krepkejšega dokaza o propadanju kapitalističnega individualizma je še treba povprečnemu človeku?)

8.) Lokalni, državni in federalni davki vseh vrst se dvakratno in trikratno povečavajo — nov vijak individualistične iniciative.

9.) Več naših najobsežnejših mestnih okrajev, ki so jih vodili nekdanji „krepko individualistični“ politiki, je finančno propadlo ali pa je na robu propasti.

Toda, kaj bi še nadaljeval!

Ko to pišem, mi je prinesel pismonoša pismo. Piše mi prijatelj, ki je živel prej na severozapadu, sedaj pa živi v Detroitu, bivši vojak A. E. F., inteligenčen človek, ki se pa doslej ni nikoli zanimal za kakršnokoli življenjsko socialno ali ekonomsko vprašanje. Dovolite mi, da vam citiram, kar mi piše:

„Minulo poletje smo izgubili 1500 dolarjev v neki majhni banki. Velika banka, ki je prevzela posle one male banke, je takisto propadla! Sveti hram kapitalizma se je spremenil v smradljiv krematorij, poln mrtvih trupel, in celó njegovi nekdanji najvneteji častilci vihajo nos in se obračajo do drugih bogov. Strahovito tuljenje gre za meno, ko hodim po starih tleh. Mojega očeta v Tacomu so prvič v devetih letih odslovili in njegovemu mlinu in žagi je trgovska družba odrekla kredit. Dva brata mi za silo životarita v divjem Idahu. V Garyju, Ind., rojstnemu mestu moje žene, je zadnje poldrugo leto propadlo devet bank in to dve po prvem januarju tekočega leta. Edina, ki je preostala, je banka jeklarske družbe. Lahko si misliš, kaj pomeni to za njihove ljudi. V Hammond, Ind., ni več nobene banke odprte in velike trgovine, ki so se ob drugi priliki zaprle, so odpustile vse svoje uslužbence. Pri nas v Detroitu je župan pristrigel proračun za šest milijonov, da bi ohranil zaupanje meščanov. Ni čuda, da imenuje svoj blaginjski program „gladovno pomoč“ . . .“

Drug prijatelj, takisto bivši vojak in član Ameriške legije, detajlist, ki se je dotemal brigal predvsem za kopičenje denarja, šport in dekleta, mi piše iz Los Angelesa:

„Med teboj, menoj in mestnimi vrati ti povem, da se bo bržkone nekaj dogodilo v Z. D. Nekaj bomo storili té dni, in sicer bržkone to, da bomo kakih šest ali pa še več vodilnih meščanov brcnili iz mesta, razobesil na Beli hiši rdečo zastavo in poskusili nato zadeve nekako urediti. Kakorkoli jih bomo že uredili, slabše ne bodo mogle biti, nego so danes . . .“

Tukajle je pa poročilo mlade Miss Rive Stocker, seniorke v Vassaru, kakor je izšlo v „New York World Telegramu“:

„Po mojem prepričanju bi morala biti naloga študentov v kolegijih, voditi revolucijo, ki naj bi razčistila sedanjo dobo ekonomske in socialne zmede. Na nas je, da odločimo, ali bo zmagal socializem ali komunizem ali pa nameravano kapitalistično gospodarstvo.

„Tako, ko bom napravila v juniju izpit, se pridružim delavskemu gibanju. In mnogo mojih kolegic čuti prav tako kakor jaz. Dekleta v kolegijih niso izvzeta od gospodarske krize. Starši jim postajajo bankroti in prijateljice izginjajo zaradi nje druga za drugo iz kolegija . . .“

Pripovedovali so mi, da so danes najpriljubljenejši predmeti v kolegijih nauk o narodnem gospodarstvu in sodobni civilizaciji. Videti je, kakor da bi naše študente pričenjalo „skrbeti“.

IV

Skratka, v Združenih državah se nekaj kuha in to dejstvo morete smatrati bodisi za obetajoče ali za grozeče, kar je pač odvisno od vaše neposredne življenjske pozicije in naziranja. Zame je obetajoče in nad vse zanimivo. Temà časa je vzrok, da vidimo na nebu tudi nekaj zvezd. Te redke zvezde so ideje in se pretakajo v današnjem ameriškem ekonomskem in socialnem mišljenju. Po večini se bodo šele rodile in danes še niso jasno formulirane, izoblikovane, a nekaj jih že kolikor toliko plava v zraku, visi v špekulaciji, dvomu in negotovosti. Te ideje niso last nobenega človeškega sloja. Pretakajo se tako v Wall Streetu kakor tudi v vrstah kruhoborcev.

Po mojem mnenju se bodo polagoma izkristalizirale in si ustvarile ali pa privabile vodnike. Prav verjetno je, da se taki nemogoči značaji, kakor sta guverner „Alfalfa Bill“ Murray of Oklahoma ter Father Cox of Pittsburgh, pojavljajo zato, da pripravljajo pot inteligentnemu vodstvu, ki pride na površje v bližnji bodočnosti. Vsekakor je takim narodnim voditeljem, kakor sta Hoover ali pa Mellon, odklenkalo, pa najsi ostanejo na krmilu tudi še po l. 1933. ali ne. Darovitim, sposobnim in smelim možem in ženam nudi sedanja situacija v ameriški zgodovini doslej skoraj neprimerno ugodno priliko.

V kristalizaciji ameriških ekonomskih in socialnih idej ima seveda Rusija vitalno vlogo. G. Calvin Coolidge, bankir Albert Wiggin in pisatelj lista „Saturday Evening Post“ nam pravijo, da ne omenjam po drugi strani gg. Swopea in Younga, da je pod sedanjim sistemom nemogoče spraviti gospodarstvo v pravi tir in da bodo take krize, kakršna je današnja, tudi v bodoče neizbežne, medtem ko poskuša Rusija z velikansko silo premagati gospodarski kaos s kolektivističnim načrtom. Zanimanje Američanov za njih poskus je nad vse živo, kakor priča v zadnjih dveh letih popularnost takih knjig, kakor so knjige Mauricea Hindusa, lista „New Russia Primer“ ali predavanja Louisa Fischerja. Glede na to zanimanje posvečajo vplivni listi, kakor je n. pr. „The New Yorker Times“, vsak teden po dvajset kolon „petletnemu načrtu“ in njega posledicam; in kar je še več, govori večina teh člankov v prid Rusije in kolektivističnih ekonomskih načel. Na ta način se Rusija in kolektivizem kaj naglo „prodajata“ ameriškemu ljudstvu.

Šele pred nekaj dnevi sem slišal očeta nekega svojega prijatelja, ki je starejši tvorničar na srednjem zapadu, ko je opomnil: „Komunizem ali kaj drugega takega, s tem ali drugim nazivom, je gotov pojav pri nas v bodočnosti — ne za mojega življenja, kajti meni je že pet in šestdeset let, temveč nedvomno za vajinega“, s čemer je menil svojega sina in mene. „Saj je n. pr. poljedelstvo pri nas že na pol komunistično. Morebitna vrzel je nemara samo v tem, da je le na pol komunistično, ne pa docela.“

Nedavno sem slišal vsakovrstne odkrite ali le na pol odkrite izjave. Omenil bom nekatere:

1.) Slabi časi pridejo še nad Združene države, slabi časi zaradi nezaposlenosti in propadanja trgovine; toda ne za dolgo. Američani niso Angleži ali Nemci, ampak so mnogo bolj nepotrpežljivi. Rakova pot ni zanje. Gospodarski „pogon“ je pri nas premočan. Milijski brezposelnih ne bodo voljni prenašati niti pol desetletja takega bednega življenja kakor ga dejansko prenašajo brezposelni v nekaterih evropskih deželah. Naši nezaposleni ljudje se bodo borili proti bedi, čim bodo prišli do spoznanja, da bodo morali, če bo sedanji sistem trajal še nadalje, živeti v bedi do konca svojega življenja.

2.) Trgovine pod sedanjim ekonomskim in političnim sistemom Združenih držav ni mogoče stabilizirati. Kapitalizem pomeni nemara ponoven procvit, za katerim pa pride spet nov polom, hujši, nego je sedanji.

3.) Verjetno je, da bodo zaradi stabiliziranja trgovine finančni in industrijski interesi poskušali uvesti v Združenih državah fašističen

režim. Tak režim bi slonel na strahu, ne pa na inteligenci. Čeprav se mu posreči, da se uveljavi, bo vendarle imel le kratko življenje. Niti napol tako dolgo ne bo trajal, kakor traja v Italiji in na Poljskem. Fašizem pomeni devetdeset odstotkov zatiranja in samo deset odstotkov podpiranja. Osnovna psihologija Američanov, ki sega nazaj v revolucijo l. 1776., ni sprejemljiva za tak načrt... Če hočete prav doumeti, čemu je dolgotrajen fašističen režim v Združenih državah nemogoč, morate poznati deželo v celoti, njen ritem, njene gmotne pritoke, njeno omejenost, zgodovino, njene plemenske komponente, njene historične nade in stremljenja ter vzore, ki jih je vse to začrtalo v dušo naroda...

4.) Ustava in oblika vlade Združenih držav sta bili nekaj sijajnega l. 1776. in pozneje. Danes smo pa v novi dobi, v času stroja. Zgodovina se giblje. Naša sedanja oblika države in njena ustava sta zastareli v teoriji ter netvorni v praksi. Naša vlada je neuravnovešena. Spremenila se je v velikanskega parazita na račun ljudskih sil. Sedanji ekonomski polom je dokaz za njene nedostatke. Treba nam je nove oblike vlade, da bomo mogli biti kos svojim sedanjim in bodočim potrebam in problemom. Odstraniti moramo sedanji sistem geografskega predstavnštva, ki zahteva, da ostajajo industrijske in druge skupine v koridorjih. Izdelati moramo sistem kolektivističnih svetov, predstavljajočih neposredno industrijo s poljedelstvom vred. Imeti moramo centralno avtoriteto, centralno inteligenco za vse ekonomsko in industrijsko delovanje v deželi. Naj se imenuje to kakorkoli že.

5.) S svojimi neizmernimi naravnimi pritoki in izborna mehanično opremo, združeno s svojimi slovečimi organizatoričnimi sposobnostmi in spretnostmi v ustanavljanju skladišč in tovarn, bi lahko proizvajali vse, kar potrebujemo: piščance, lonce, svilene nogavice, avte, garaže itd. — najsi bi delali vsi samo po pet ur dnevno ter po pet dni na teden. In čeprav bi delali manj, bi izvršili več. Potem bi se lahko posvetili problemom razvedrila in kulture.

6.) Ves naš sedanji sistem kliče po pametnem, dobro prevretem prevrednotenju ameriškega naroda... Rusija se sedaj ukvarja z reševanjem problema proizvodnje. Naš problem proizvodnje je bil že rešen pred najmanj petnajstimi leti. Odsehal nam je bil glavni problem, kako razdeliti narodno premoženje. Nekaj časa nas je peščica mislila, da bo mogel kapitalizem izvesti rešitev tega problema. Očividno smo se motili. To je moment, kjer moramo započeti prevrednotenje vsega sistema...

Ne pravim, da so té ali slične ideje popularne ali splošne. Omenil sem le, da so na površju; da brenčijo v glavi marsikomu izmed najinteligentnejših in najodličnejših ljudi pri nas. Podprte od resnih razmer v Združenih državah, kakor sem jih deloma orisal zgoraj, in na vse glasnejši izziv Nove Rusije se te ideje hitro širijo v množicah. Le-te pričenjajo čutiti, kakor sem rekel, da začasne pomožne mere za silo, ki danes izčrpavajo intelektualne moči republikanskih, demokratskih in veletrgovskih narodnih voditeljev, ne gredo zlu do korenin in da v svojem dolgotrajnem poteku samo pospešujejo kaos.

Kolikor morem v noči krize razbrati, so samo to one žive in življenja vredne ideje, ki se ukvarjajo z ameriško bodočnostjo in dajejo nove nade. Meni se zdi, da so v prav takšni zvezi z zgodovino, kakor so bile ideje, ki so povzročile ameriško revolucijo l. 1776., v zvezi z zgodovino, z velikim svetovnim pokretom. In v resnici so nekaka projekcija, nadaljevanje istega svetovnega gibanja — osvobojevanja množice in duhovnih moči množice. Po mojem mnenju bodo dogodki prihodnjih dveh ali treh desetletij dokazali, da je zgodovinsko Nova Rusija sedanji U. S. A. prav isto, kar je bila Francija osemnajstega stoletja Ameriki Washingtona in Jeffersona, in da je Marx ideološko dobi stroja isto, kar je bil Rousseau osemnajstemu veku.

Živimo v silno razgibani in čudoviti dobi zgodovine. V deželi, ki ima večje možnosti nego katerakoli druga.

(Iz rokopisa prevel G. Koritnik.)

OZNANJENJE

M E R I D E L L E S E U R

Meridel le Seur je ena mlajših in največ obetajočih ameriških pisateljic.

Ves čas, odkar se zavedam, da bom dobila otroka, sem zapisovala opazke na te male izrezke papirja. Nekaj je, kar bi hotela povedati. Človek živi nekakšno posebno življenje, je občutljiv, in to je vse, kar bi mogla reči o tem. Potem se pa nekaj pripeti.

Vsakokrat, kadar sedim popoldne na tem balkonu in pišem te beležke, gledam hruško, ki raste pred menoj. Poseben pomen ima, ko raste tu. Imela je vedno nekako zvezo s tem, kar je bilo z menoj. Vse popoldne posedam na tem jesenskem solncu in vselej pričnem pisati na ta žolti papir. Tik poleg mene nekaj neprestano brenči, leta, kroži in šepče. Kaj čisto takega nisem še slišala dotehmal, razen tedaj, ko sem bila še deklica prvič zaljubljena, in sem takisto želela vse napisati na papir, da se ne